

Верховний
Суд

Особливості застосування положень ЦПК України щодо повідомлення учасників судового процесу

Наталія Сакара

суддя Касаційного цивільного суду у складі Верховного суду
кандидат юридичних наук, доцент

Позиція ЄСПЛ щодо належного повідомлення

Хоча загальна концепція справедливого судового розгляду та фундаментальний принцип змагальності провадження вимагають належного вручення судових документів стороні, стаття 6 Конвенції не заходить так далеко, що зобов'язує національні органи влади забезпечити ідеально функціонуючу поштову систему.

Іншими словами, органи влади несуть відповідальність лише за ненадсилання заявнику відповідних документів. Той факт, що заявниця не отримала кореспонденцію, надіслану їй Вищим спеціалізованим судом, сам по собі не є достатнім для того, щоб закласти аргументовану основу для заяви про те, що права заявниці за статтею 6 § 1 Конвенції були порушені.

У цьому відношенні Суд вважає вражаючим, що, знаючи про труднощі з доставкою кореспонденції в минулому або, принаймні, про твердження органів влади щодо цього, заявниця залишалася досить пасивною і, схоже, не вжила жодних заходів, спрямованих на те, щоб надіслана їй кореспонденція дійшла до неї. Вона також не зверталася до судів із жодним запитом щодо стану провадження, хоча була велика ймовірність того, що інша сторона оскаржить рішення, ухвалене на користь заявниці.

У зв'язку з цим Суд нагадує, що зацікавлена сторона зобов'язана проявити особливу старанність у захисті своїх інтересів і вжити необхідні заходи для ознайомлення з рухом провадження у справі.

Sydorenko v. Ukraine (dec.), no/ 73193/12, 18 February 2021

Повідомлення учасників справи про ухвалене рішення, зроблене лише в електронній формі (в тому числі розміщення в мережі Інтернет), вважається належним, якщо викладення інформації саме в такий спосіб є передбачуваним, тобто закріпленим на законодавчому рівні, послідовним, доступним для чималої кількості осіб і зрозумілим, тобто створює можливість для особи дізнатися про рішення, яке потенційно може впливати на її права.

В той же час, враховуючи принцип пропорційності, мають також враховуватися обставини справи, що свідчать про відсутність доступу до комп'ютеру чи мережі Інтернет, комп'ютерну неграмотність та інші, що не дозволили отримати доступ до потрібного рішення.

Stichting Landgoes Steenbergen and Others v. Netherlands, no. 19732/17, 16 February 2021

Надсилання повісток

Напис про одержання поштового відправлення учасником справи, в якому зазначене його прізвище, зроблений працівником поштового зв'язку, зазвичай є переконливим доказом отримання відправлення саме адресатом. Таке переконання ґрунтується на презумпції добросовісного виконання працівниками пошти своїх обов'язків. Однак таку презумпцію може бути поставлено під сумнів і спростовано.

Постанова ВС від 18 січня 2023 року у справі № 752/24739/19 (провадження № 61-20936св21), від 14 грудня 2022 року у справі № 758/168/18 (провадження № 61-6618св22), від 06 жовтня 2022 року у справі № 824/44/22 (провадження № 61-8474ав22)

Можливі причини повернення:

- «адресат відмовився», «адресат відсутній за вказаною адресою» - судова повістка вважається врученою в день проставлення у поштовому повідомленні відповідної відмітки;

Пункт 3, 4 частини восьмої статті 128 ЦПК України, Постанови ВС від 21 грудня 2022 року у справі № 757/15603/19 (провадження № 61-7187св22), 30 листопада 2022 року у справі № 760/25978/13-ц (провадження № 61-6788св22), 31 серпня 2022 року у справі № 760/17314/17)

- «за закінченням терміну зберігання», «інші причини, що не дали змоги виконати обов'язки щодо пересилання поштового відправлення» – не є доказом належного інформування учасника справи про час і місце розгляду справи, не свідчить про відмову сторони від одержання повістки чи про її незнаходження за адресою, повідомленою суду

Постанова ВС від 18 січня 2023 року у справі № 947/15524/20 (провадження № 61-20943св21), 18 січня 2023 року у справі № 537/909/17 (провадження № 61-9131св22), 12 січня 2023 року у справі № 591/3717/21 (провадження № 61-734св22), від 19 грудня 2022 року у справі № 203/3899/21 (провадження № 61-7857св22), 14 грудня 2022 року у справі № 203/99/20 (провадження № 61-5145св21)

Повідомлення на електронну пошту

✓ Офіційна електронна пошта (частини 5 – 8 статті 14, пункт 2 частини восьмої статті 128 ЦПК України)

- адреса електронної пошти, вказана користувачем в ЄСІТС, що складається з ідентифікатора, позначки «@» та доменного імені. При цьому ідентифікатором для юридичних осіб зазвичай є ідентифікаційний код юридичної особи, для фізичних осіб та фізичних осіб – підприємців – ідентифікаційний номер платника податків – фізичної особи (у разі відсутності ідентифікаційного номера – серія та номер паспорта громадянина). Доменним іменем є ім'я у домені «mail.gov.ua»

Постанови ВС від 01 червня 2022 року у справі № 761/42977/19 (провадження № 61-1933св22), від 10 лютого 2022 року у справі № 359/5063/21 (провадження № 61-21505св21), від 27 жовтня 2021 року у справі № 279/5407/20 (провадження № 61-8744св21)

- адреса електронної пошти, вказана в одному з державних реєстрів

Пункт 5.8 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) ЄСІТС, затвердженого рішенням ВРП від 17 серпня 2021 року № 1845/0/15-21)

- перебіг процесуальних строків, початок яких пов'язується з моментом вручення процесуального документа учаснику судового процесу в електронній формі, починається з наступного дня після доставлення документів до Електронного кабінету в розділі «Мої справи»

Постанова ВС від 18 квітня 2022 року у справі № 750/3275/21 (провадження № 61-21072св21)

✓ Адреса, зазначена учасником справи в документах, наданих суду

- Верховний суд виходить з того, що якщо учасник надав суду електронну адресу (хоча міг цього і не робити), зазначивши її у заяві (скарзі), то слід припустити, що учасник справи бажає, принаймні не заперечує, щоб ці засоби комунікації використовувалися судом. Це, в свою чергу, покладає на учасника справи обов'язок отримувати повідомлення і відповідати на них. З огляду на це, суд, який комунікує з учасником за допомогою повідомлених ним засобів, діє правомірно і добросовісно. Тому слід виходити з **«презумпції обізнаності»**: особа, якій адресовано повідомлення суду через такі засоби комунікації, знає або принаймні повинна була дізнатися про повідомлення.

Постанови ВС від 20 січня 2023 року у справі № 465/6147/18 (провадження № 61-8101св22), від 30 листопада 2022 року у справі № 759/14068/19 (провадження № 61-8505св22), від 30 листопада 2022 року у справі № 725/486/22 (провадження № 61-7107 св22)

Оголошення на офіційному веб-сайті судової влади України

Учасники судового процесу, яких можливо повідомляти в такий спосіб:

- **Будь-який учасник справи** за умови, якщо остання відома адреса місця проживання (перебування), місцезнаходження або місця роботи знаходиться на тимчасово окупованій території у разі відсутності офіційної електронної адреси

Стаття 12-1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», Ухвала ВС від 28 листопада 2022 року у справі № 757/2884/20-ц (провадження № 61-9211ск22), Постанови ВС від 10 квітня 2020 року у справі № 415/7119/15-ц (провадження 61-7829св18), від 13 лютого 2019 року у справі № 463/4305/15-ц (провадження № 61-12164св18)

- Лише **відповідач, третя особа, свідок, зареєстроване місце проживання (перебування), місцезнаходження чи місце роботи якого невідоме, а також заінтересована особа** у справах про видачу обмежувального припису

Частина 11 статті 128 ЦПК України, постанови ВС від 11 листопада 2022 року у справі № 0417/2-4308/2011 (провадження № 61-12162св21), від 05 жовтня 2022 року у справі № 757/72370/17 (провадження № 61-17265св20), від 10 серпня 2022 року у справі № 757/28189/20-ц (провадження № 61-6264св22), від 14 грудня 2022 року у справі № 372/3482/19 (провадження № 61-6154св22), від 22 червня 2022 року у справі № 555/1772/11 (провадження № 61-4319св22), від 03 лютого 2021 року у справі № 309/1214/16-ц (провадження № 61-14277св20)

Інші способи повідомлення

(частина дев'ята, тринадцяти статті 128 ЦПК України)

✓ Телефонограма

Повідомлення учасників справи, крім учасників у справах про видачу обмежувального припису, телефонограмою про розгляд справи не відповідає встановленому порядку повідомлення про дату, час і місце розгляду справи.

Постанови ВС від 07 грудня 2022 року у справі № 520/5811/13 (61-1248св21), від 31 серпня 2022 року у справі № 463/8859/20 (провадження № 6106211св22), від 27 червня 2022 року у справі № 341/1363/21 (провадження № 61-21265св21)

✓ СМС-повідомлення

Довідка про доставку SMS, складена невідомою відповідальною особою щодо повідомлення ОСОБА_1 за номером телефону HOMEP_2 про зазначений розгляд справи, не є належним повідомленням, оскільки не було передумов, передбачених частинами дев'ятою, тринадцятою статті 128 ЦПК України, для застосування такого способу сповіщення учасника справи про судовий розгляд, адже у матеріалах справи немає відповідних заяв про виклик цього учасника до суду за допомогою засобів мобільного зв'язку.

Постанови ВС від 31 січня 2023 року у справі № 693/812/21 (провадження № 61-11611св22), 10 листопада 2022 року у справі № 440/222/19 (провадження № 61-8993св22), від 26 жовтня 2022 року у справі № 666/6309/13-ц (провадження 61-1121св22).

✓ Мобільний онлайн-додаток «Viber»

Направлення фото судової повістки-повідомлення через безкоштовний мобільний додаток «Viber» не вважається належним повідомленням.

Постанова ВС від 22 вересня 2021 року у справі № 753/16685/19 (провадження № 61-4901св21)

✓ Опублікування рішення в ЄДРСР

Вичерпний перелік випадків, які підтверджують дату вручення судового рішення, наведений у частині шостій статті 272 ЦПК України, і в цьому переліку день оприлюднення судового рішення в ЄДРСР не прирівняно до дня вручення судового рішення. Можливість дізнатися про ухвалене судом першої інстанції рішення з ЄДРСР є лише правом заявника. При цьому оприлюднення судового рішення в ЄДРСР не скасовує обов'язок суду вчасно направляти копії судових рішень учасникам справи.

Постанова ВС від 16 листопада 2022 року у справі № 752/24301/19 9провадження № 61-5390св22, від 14 липня 2022 року у справі № 285/2686/20-ц)

Верховний
Суд

Дякую за увагу!